

LEGALNOST IN LEGITIMNOST DELOVANJA SLOVENSKE VOJSKE V PROCESIH ZOPERSTAVLJANJA TERORIZMU V KONTEKSTU CIVILNO-VOJAŠKIH ODNOSOV

LEGALITY AND LEGITIMACY OF SLOVENIAN ARMED FORCES' COUNTERTERRORISM OPERATIONS IN THE CONTEXT OF CIVIL-MILITARY RELATIONS

Review paper

Povzetek V zadnjem obdobju si pogosto postavljamo vprašanja, ali primernost zakonske podlage in podpora vladajoče politike v državi lahko bistveno pripomoreta k hitrosti ter učinkovitosti vzpostavljanja sistema zoperstavljanja terorizmu in ali ima Slovenska vojska v tem sistemu ustrezno vlogo. Ta dilema se potrjuje v dejstvu, da je nadzor civilne družbe nad vojsko pojav, ki se je v zgodovini kazal v različnih oblikah in je povezan z različnimi družbenimi razmerji. Opredelitev ustreznega razmerja v civilno-vojaških odnosih je še posebno značilna za demokratične družbe.

Ugotovitve te analize kažejo, da je stalnica v procesu uresničevanja zakonskih predpisov in vzpostavljanju ustreznega sistema zoperstavljanja terorizmu tudi nedorečenost pristojnosti ključnih subjektov na tem področju, še pomembnejša pomanjkljivost pa so neustrezni usklajenost in izmenjava podatkov med organi ter njihovo strokovno vodenje na nacionalni ravni. Iz tega izhajata tudi ne dovolj opredeljena vloga Slovenske vojske na področju zoperstavljanja terorizmu ter neizkoriščenost vseh sredstev, ki jih ima. Pomembno je, da je nadzor raznovrsten in mora vključevati vse subjekte varnostnega sistema, vendar jim mora na drugi strani omogočati normalno zagotavljanje vseh vzvodov za učinkovito delovanje. Slovenska civilna družba namreč ne potrebuje neučinkovite vojske, temveč vojsko, ki se bo sposobna zoperstavljati vsem oblikam groženj, ki bi lahko ogrožale normalno delovanje Republike Slovenije. Nikakor ni treba opraviti širitve nadzornih mehanizmov, temveč je treba podrobno opredeliti sedanje, ki pa morajo zagotavljati ustrezno delovanje Slovenske vojske.

Ključne besede *Zoperstavljanje terorizmu, vloga oboroženih sil, civilno-vojaška razmerja, nadzor nad oboroženimi silami.*

Abstract Two questions have often been exposed recently. Can the suitability of the legal basis and the support of the governing policy in Slovenia significantly contribute to the speed and effectiveness of establishing a counterterrorism system? Do the Slovenian Armed Forces play a suitable role in this system? This dilemma is confirmed by

the fact that civil society control of the armed forces is a phenomenon which has been seen in different forms throughout history and associated with various social relations. Identifying an appropriate relationship in the framework of civil-military relations is particularly characteristic of democratic societies.

Analysis results show that one permanent feature in the process of implementing statutory provisions and establishing an appropriate counterterrorism system is also a vague definition of the competence of key entities in this area. An even more important shortcoming, however, is inadequate coordination and exchange of information between authorities, and their lack of professional management at the national level. This is also reflected in the unclear role of the Slovenian Armed Forces in the area of counterterrorism and the non-utilisation of all the assets available. Control must be diverse and include all security system entities. However, it must also enable normal provision of all resources required for effective functioning of a state. The Slovenian civil society has no need for an ineffective army, but requires an army which will be able to deter all forms of threat that could endanger the normal functioning of the Republic of Slovenia. There is also no need for the expansion of control mechanisms; however, it is necessary to define the existing ones which must ensure proper functioning of the Slovenian Armed Forces.

Key words *Counterterrorism, role of armed forces, civil-military relations, control of armed forces.*

Uvod Nadnacionalne grožnje, med katerimi prednjači mednarodni terorizem, so v obdobju prehoda v novo tisočletje postavile države in s tem tudi mednarodno skupnost pred zahtevne dileme, kako se s svojimi sistemskimi in strukturnimi vzvodi uspešno zoperstaviti navedenim grožnjam. V okviru nacionalnovarnostnih sistemov so se izvajali organizacijski premiki za doseganje boljšega sodelovanja in usklajevanja med različnimi organi, ki so na podlagi svojih pristojnosti odgovorni za opravljanje nalog zoperstavljanja terorizmu. V mednarodnem okviru je z dobo globalizacij nastalo obdobje povezovanja in soodvisnosti, ki je še posebno izrazito na področju zagotavljanja varnosti.

Posledično so se pred opredeljenimi dilemami znašle tudi oborožene sile, ki so postale neučinkovite v procesu zoperstavljanja transnacionalnim grožnjam, kot je mednarodni terorizem. Izvajati se je začel aktivni proces reorganizacije in transformacije oboroženih sil, ki je bil še celovitejši in zahtevnejši, saj so poleg reorganizacije potekali še procesi integracije in profesionalizacije. Vsi ti procesi so usmerjeni v spremembo splošnih paradigem, na podlagi katerih so delovale oborožene sile vse od konca druge svetovne vojne. Preživeti koncept statičnih obrambnih teritorialno vezanih sil se je usmeril v zagotavljanje visoko mobilnih ekspedicijskih sil, ki bodo v zelo kratkem odzivnem času sposobne delovati na kriznih območjih tudi zunaj ozemlja nacionalne države. Oborožene sile so se začele spreminjati iz velikih institucionalno zelo togih organizacij v organizacijo, ki temelji na povečevanju zmogljivosti za operativno delovanje. Močno se je spremenilo tudi varnostno okolje, saj

od oboroženih sil ne zahteva več izvajanja velikih konvencionalnih bojnih operacij, temveč izvajanje večplastnih asimetričnih operacij. V okviru tega bi veljajo še posebej izpostaviti vzdrževanje miru, vzpostavljanje nacionalnih obrambno-varnostnih institucij in izvajanje varnostnih reform, preprečevanje nastajanja konfliktov, med katere spadajo predvsem naloge preventivnega delovanja oboroženih sil, preventivne razmestitve, operacije skupnega razoroževanja, preprečevanje proliferacije orožja, še posebno za množično uničevanje in izvajanje operacij za zagotavljanje embarga na področju trgovine z orožjem. Na področju delovanja pri odpravljanju posledic terorističnih dejanj pa so naloge omejene na operacije evakuacije oseb s kriznega območja in pomoč pri odpravljanju posledic (Čaleta, 2007, str. 571).

Vsa navedena dejstva sprememb v mednarodnem varnostnem okolju in posledično tudi vloge ter pristojnosti oboroženih sil v nacionalnovarnostnih sistemih silijo demokratične družbe k nekaterim spremembam v procesih izvajanja civilnega nadzora nad oboroženimi silami. Te spremembe morajo biti usmerjene v učinkovitost nadzora, ki bo oboroženim silam omogočil ustrezno delovanje v okviru njihovega poslanstva in zakonskih podlag.

Zaradi navedenega sta za učinkovito delovanje nujen pogoj ustrezni urejenost in jasnost zakonskih podlag, ki opredeljujejo delovanje Slovenske vojske. V ta okvir spada tudi ustrezno predpisan in domišljen sistem delovanja nadzornih mehanizmov, ki opredeljujejo civilno-vojaška razmerja in določajo učinkovit nadzor nad Slovensko vojsko.

1 PREGLED LITERATURE IN TEORETIČNA IZHODIŠČA ZA PROUČEVANO VPRAŠANJE

Problematika civilno-vojaških razmerij in še bolj konkretno nadzora nad delovanjem oboroženih sil je bila predmet obravnave različnih znanstvenih disciplin. Zelo obsežno število znanstvenih in strokovnih del se pojavlja na področju zgodovinskih, politoloških, socioloških, organizacijskih, pravnih, obramboslovnih in ne nazadnje tudi vojaških znanosti. Na razširjenost obravnavanega vprašanja kaže tudi obširna bibliografija s tega področja, v kateri se avtorji ukvarjajo s pojavom različnih mehanizmov nadzora civilne družbe nad oboroženimi silami.

Meje med zagotavljanjem nacionalne in mednarodne varnosti, med nalogami policije in vojske, med preventivnimi nalogami in nalogami upravljanja kriznih razmer, med bojem proti organiziranemu kriminalu in terorizmu so vedno bolj zabrisane (Gärtner, Cuthbertson, 2005, str. 6). To v celoti odraža večplastnost in globalnost mednarodnega varnostnega okolja, ki zahteva tudi globalen odziv na navedene grožnje. Vse to zahteva sprejem in uveljavljanje ustreznih primerjalnih varnostnih sistemov, ki so se sposobni ustrezno odzivati na globalne grožnje in v katerih imajo oborožene sile pomembno vlogo. Adrian Hyde-Price si upravičeno postavlja eno izmed temeljnih vprašanj, povezanih z mednarodnimi odnosi, in sicer, ali sploh lahko obstaja red v mednarodnih odnosih, ki potekajo v anarhičnem mednarodnem sistemu.

Pogled totalne obrambe, usmerjen v mobilizacijo vseh virov družbe za pomoč oboroženim silam ob tradicionalnem konfliktu z zunanjim sovražnikom, je zamenjal pristop, pri katerem so oborožene sile postale samo eden izmed elementov, ki mora biti vključen v celovitem odgovoru na raznovrstne grožnje družbi; ti niso omejeni samo na grožnje terorizma (Hamilton, 2006, str. 18). Borchert (2006, str. 19) trdi, da ima vključevanje oboroženih sil ZDA in evropskih držav v procese zagotavljanja tako imenovane domovinske varnosti tudi pozitivne učinke ter večjo učinkovitost pri transformaciji in povečevanju njihove učinkovitosti v sodobnem varnostnem okolju. Oborožene sile so vedno bolj usmerjene na področje zoperstavljanja nesimetričnim oblikam groženj, med katere spada tudi terorizem. Izzivi sodobne družbe so usmerjeni v povečevanje učinkovitosti sodelovanja med civilno družbo in oboroženimi silami ter čim bolj ustrezno pripravljenost zoperstavljanju kriznim razmeram tudi v mirnem času. Predvsem evropske države imajo različne izkušnje pri vključevanju oboroženih sil za zagotavljanje notranje varnosti in s tem pri delovanju na področju zoperstavljanja terorizmu (Föhrenbach, 2006, str. 43). Države, kot sta Francija in Italija, imajo dolgo zgodovino sodelovanja oboroženih sil in policije, druge države, na primer Nemčija, pa zaradi zgodovinskih razlogov več legalnih omejitev uporabe oboroženih sil znotraj ozemlja posamezne države. Španija in Poljska sta v svoji zakonodaji predpisali določene omejitve uporabe oboroženih sil znotraj države, Danska, Belgija in Nizozemska pa so svoje oborožene sile predvidele tudi za delovanje in zoperstavljanje grožnjam znotraj državnega ozemlja. Za učinkovito delovanje nacionalnovarnostnega sistema je potreben sistematičen pristop načrtovanja sodelovanja med organizacijami, v katerem imajo pomembno vlogo tudi oborožene sile. To sodelovanje je bolj učinkovito v tistih državah, kjer imajo oborožene sile že tradicionalno vlogo, da izvajajo določene naloge podpore različnim organom, in kjer je politični in civilni pritisk po učinkovitem civilno-vojaškem sodelovanju še posebno močan (Dalgaard, Nielsen, 2006, str. 97).

Tragični dogodki 11. septembra 2001 so vlogi oboroženih sil, predvsem v ZDA, dali novo sociološko razsežnost. Moskos (2003, str. 6) ugotavlja, da je oborožene sile pri zgodovinskem opravljanju značilne naloge obrambe države nadomestila nova civilna organizacija z nazivom ministrstvo za domovinsko varnost. Ugotavlja namreč, da se je meja med civilno in vojaško organizacijo zelo zabrisala, saj obe izvajata zelo podobne naloge, ki se ne izražajo samo v civilizaciji domovinske varnosti, temveč tudi v privatizaciji vojaških nalog. Predvsem v evropskih državah prevladuje prepričanje, da je oborožene sile pri zoperstavljanju terorizmu treba angažirati kot zadnji vir, takrat ko civilne institucije niso več sposobne same izvesti predvidenih aktivnosti. Oborožene sile se morajo vključevati na posameznih področjih, kjer je potrebna izvedba zelo specialističnih nalog, za katere so usposobljene izključno oborožene sile (Wilkinson, 2002, str. 135).

V zadnjem obdobju si pogosto postavljamo vprašanja, ali primernost zakonske podlage in podpora vladajoče politike v državi lahko bistveno pripomoreta k hitrosti ter učinkovitosti vzpostavljanja sistema zoperstavljanja terorizmu in ali ima Slovenska vojska ustrezno vlogo v tem sistemu zoperstavljanja terorizmu. To

vprašanje se potrjuje v dejstvu, da je nadzor civilne družbe nad vojsko pojav, ki se je v zgodovini izražal v različnih oblikah in je povezan z različnimi družbenimi razmerji. Opredelitev ustreznega razmerja v civilno-vojaških odnosih je še posebno značilna za demokratične družbe. Vojska lahko kot represivni organ v svojem bistvu zaradi svojih možnosti, ki se kažejo v kadrovske, finančne, materialne in tehnološkega pogledu, predstavlja nevarnost za delovanje civilne družbe v demokratičnih sistemih. Položaj vojske je v demokratičnih sistemih zelo specifičen, saj so vse druge državne institucije namenjene delovanju v miru in svoje aktivnosti usmerjajo v nenasilno reševanje različnih nasprotij, želja in interesov. Vojska je na drugi strani edina institucija, katere končna namena sta udeležba in delovanje v vojnih aktivnostih ali izrednem stanju, ne nazadnje pa tudi uporaba vseh razpoložljivih sredstev množičnega nasilja. Zaradi teh svojih posebnosti se v svojem delovanju verjetno že na prvi pogled bistveno razlikuje od drugih organizacij.

Demokratični nadzor nad oboroženimi silami pomeni sistem znanj, odkritij in mišljenj, usmerjenih v razmerje med političnimi in vojaškimi elitami ter enega izmed bistvenih elementov civilno-vojaških razmerij (Vlachová, 2003, str. 199). V ožjem smislu se raziskovalci ukvarjajo le s političnim vidikom civilno-vojaških razmerij. V širšem smislu pa lahko v okviru teh odnosov proučujemo več različnih elementov in njihovo vlogo pri demokratičnem nadzoru. Še posebno so pomembni tisti elementi, ki niso strogo omejeni na formalni nadzor, temveč vsebujejo demokratično nadzorstvo, usmerjanje, vodenje in drugo, kar zagotavlja uveljavljanje obrambne in varnostne politike. Demokratične družbe uporabljajo za nadzor nad oboroženimi silami širok spekter načinov nadzora, ki bi jih lahko razdelili v institucionalne (parlamentarni odbor za obrambo, svet za nacionalno varnost itn.), zakonodajne (ustava, obrambno-varnostni zakoni) in normativne oblike (postopki, načela, pravila). V okviru nacionalnega sistema je zelo pomembno pravo razmerje med političnim nadzorom nad oboroženimi silami in ustreznimi posebnostmi, ki obstajajo pri njihovem delovanju (Dandeker, 2003 in 2005; Boëne, 2001; Silva, 2002; Everts, 2002). Pri teoretičnem pristopu k civilno-vojaškim razmerjem obstajata dva klasična načina nadzora nad oboroženimi silami. Oba koncepta izhajata iz različnega razumevanja vojaškega profesionalizma. Model objektivnega nadzora Samuela Huntingtona (1995, str. 12) temelji na strogem ločevanju političnega in vojaškega področja. Drugi model je subjektivni nadzor, pri katerem Huntington in Janowitz dokazujeta, da ima v svoji notranji in zunanji obliki zelo resne posledice na proces demokratičnega nadzora nad oboroženimi silami (Boëne, 2001, str. 59). Pojav transnacionalnih groženj in nova vloga oboroženih sil na področju zoperstavljanja terorizmu sta tudi na področje nadzora nad oboroženimi silami prinesla več novih izzivov in vprašanj. Države so morale ponovno določiti svoje nacionalnovarnostne sisteme in opredeliti dodatne nove vloge posameznim subjektom tega sistema, med katerimi so bile tudi oborožene sile. Poseben poudarek je bil namenjen mednarodnemu sodelovanju, v katerem imajo oborožene sile zelo pomembno mesto. Izzivi, ki jih prinašajo nove oblike odzivanja na nadnacionalne grožnje, so usmerjeni v preoblikovanje izključno nacionalno usmerjenih oblik demokratičnega nadzora nad oboroženimi silami v mednarodne oblike nadzora. V nacionalnem procesu izvajanja transformacije

oboroženih sil, da bi bile sposobne izpolnjevati tako nacionalne kot tudi mednarodne obveznosti, ne smejo biti zanemarjene zahteve po spoštovanju demokratičnih vrednot, ki se zrcalijo tudi v ustreznih civilno-vojaških razmerjih. Spreminjajoči se značaj oboroženih sil, še posebno kompleksne posledice modela tako imenovanih dveh vrst oboroženih sil¹, so v demokratične sisteme nadzora nad oboroženimi silami prinesli nove zahteve (Vlachová, 2003, str. 204). Tudi v Sloveniji se več avtorjev ukvarja z vprašanji demokratičnega nadzora nad oboroženimi silami in novo vlogo oziroma legitimizacijo delovanja oboroženih sil (Bebler, 1997 in 2005; Grizold, 1998 in 2005; Jelušič, 1997; Kotnik, 2002; Malešič, 2001 in 2002; Prezelj, 2005; Žabkar, 2004 in 2005).

V zgodovinski analizi² lahko pridemo do primerov, pri katerih so bile zmožnosti vojske izrabljene v ozke politične namene, ki so se največkrat izrazili v prevzemu oblasti. Iz navedenega je razvidno, kako pomembni so ustrezni in uravnovešeni nadzorni mehanizmi v civilno-vojaškem razmerju. Za učinkovito delovanje sistema zoperstavljanja terorizmu sta nujna prva pogoja ustreznost urejenosti in jasnosti zakonskih podlag, ki med drugim opredeljujejo tudi delovanje Slovenske vojske. V ta okvir zoperstavljanja terorizmu spada tudi demokratični sistem delovanja nadzornih mehanizmov, ki opredeljujejo civilno-vojaška razmerja in določajo učinkovit nadzor nad Slovensko vojsko.

V okviru civilnega nadzora nad oboroženimi silami lahko v demokratični družbi opredelimo dva temeljna koncepta nadzora, in sicer nadzor politične države in na drugi strani nadzor civilne družbe. Vprašanje nadzora nad oboroženimi silami je temeljno vprašanje, ki se pojavlja v civilno-vojaških odnosih in sega globoko v zgodovino ter ga pojmuje v ožjem in širšem pomenu. V ožjem smislu civilnega nadzora nad oboroženimi silami razumemo predvsem institucionalni nadzor, ki je opredeljen v mehanizmih delovanja države s stališča vseh treh vej oblasti. Na drugi strani se nadzor v širšem pomenu obravnava kot nadzor širše civilne družbe, v kateri je treba izpostaviti posebno nevladne organizacije, medije in zainteresirano javnost.

V različnih sistemih in državah imajo glavne veje oblasti različno vlogo ter s tem povezane kompetence za izvrševanje nadzora. V večini primerjalnih sistemov je vlada tista, ki poseduje največ vzvodov za izvajanje aktivnosti na področju usmerjanja oboroženih sil. Zaradi navedenega je še toliko pomembnejše, da tudi drugi dve veji oblasti svoje preostale nadzorne mehanizme izvajata zelo temeljito. Bistven element demokratičnih družb je prav model delitve oblasti in s tem zagotavljanje ustreznega ravnovesja, ki preprečuje zlorabe oboroženih sil v ozke politične namene.

¹ *Del oboroženih sil, ki je namenjen izključno za nacionalno obrambo, in ekspedicijski (operativni) del oboroženih sil, ki je namenjen v glavnem za delovanje v okviru mednarodnih koalicijskih sil.*

² *V zgodovini lahko najdemo veliko primerov vojaških udarov, ki so bili predvsem značilni za območje Južne in Srednje Amerike ter Afrike. Podobne primere lahko najdemo tudi v naši bližini, in sicer ob koncu 20. stoletja v Turčiji, kjer je vojska po letu 1960 štirikrat prevzela oblast v državi. Nazadnje se je to zgodilo leta 1997 (Sobotna priloga, 5. maj 2007, str. 3).*

2 METODE

Analiza, ki bo izvedena v prispevku, temelji na predpostavki, da so države na grožnje z mednarodnim terorizmom v vse faze odzivanja vključile tudi oborožene sile. Zaradi navedene nove vloge oboroženih sil se morajo temu dejstvu prilagoditi tudi nadzorni mehanizmi, ki v okviru civilno-vojaških razmerij nadzorujejo delovanje oboroženih sil.

V ožjem smislu gre pri raziskovanju vprašanja vloge oboroženih sil, v našem primeru Slovenske vojske, za odgovor na temeljna vprašanja, in sicer (1) Ali ima Slovenska vojska ustrezno opredeljeno vlogo in jasne podlage za delovanje v primeru terorizma? (2) Ali spadajo te naloge v okvir zagotavljanja notranje varnosti ali obrambe države? (3) Ali normativne podlage ter politične usmeritve zagotavljajo legalnost in legitimnost delovanja Slovenske vojske v primeru teroristične grožnje?

V širšem smislu raziskovanja bomo s proučevanjem civilno-vojaških razmerij v primerjalnih državah s primerjalno analizo bolj poglobljeno ocenili vlogo oboroženih sil na področju zoperstavljanja terorizmu in predvsem ugotovili njihovo vključevanje v procese podpore civilnim organom. Ta analiza nam bo v nadaljevanju v pomoč pri izvedbi primerjave z oceno stanja v Republiki Sloveniji. Ugotovitve analize pa nam bodo tudi v pomoč pri oceni ustreznosti vloge Slovenske vojske na omenjenem področju.

Raziskovalno vprašanje, ki se nam postavlja v proučevanju vloge oboroženih sil v razmerju do terorizma, je predvsem, ali so sposobne izvajati ustrezne aktivnosti na področju zoperstavljanja terorizmu.

Pri raziskavi omenjenega raziskovalnega vprašanja bom uporabil tudi več kazalnikov, ki kažejo na podporo političnih struktur vlogi Slovenske vojske na področju zoperstavljanja terorizmu in jih v grobem lahko omejim na naslednje: (1) število sprejetih zakonskih predpisov; (2) število pripravljenih zakonskih predpisov; (3) jasnost zakonskih predpisov (število vloženih zahtev za razmejitev pristojnosti); (4) število vloženih pobud za spremembo oziroma dopolnitev veljavnih pravnih aktov; (5) količina proračunskih sredstev; (6) pozitivne izjave podpore vodilnih politikov v državi; (7) prisotnost in pogostost programske-idejne usmerjenosti.

V prispevku bom zato poskušal priti do ugotovitev na podlagi dosedanjih znanja in izkušenj, predvsem pa ob pomoči različnih metodoloških pristopov. Pri pripravi članka bom kot glavne metode uporabil metode kvalitativne analize, zgodovinsko primerjalno metodo, opisno metodo in metodo vsebinske analize.

Glavne omejitve pripravljenega prispevka so: (1) široko zasnovana tematika boja proti terorizmu odpira številna vprašanja, na katera kljub udeležanju naštetih ciljev ni mogoče v celoti odgovoriti; (2) razmere, povezane z mednarodnim terorizmom, se vseskozi spreminjajo. Procesi globalizacije vedno znova odpirajo nove vzroke za

pojavljanje različnih oblik frustracij in odporov, ki se ne nazadnje zrcalijo v pojavu terorizma. Na podlagi tega se zelo hitro spreminjajo tudi odgovori in strategije proti pojavnim oblikam terorizma. Nekaj, kar sem v prispevku dognal danes, je lahko jutri že zastarelo; (3) izbor primerljivih držav je bil izbran skladno z možnostmi, ki jih omogočajo dostopne informacije. Podatki o organizaciji sistemov zoperstavljanja terorizmu so v večini držav označeni s stopnjami tajnosti in tako omejeni glede izvajanja raziskovalne dejavnosti. Zavedati se je namreč treba, da je Republika Slovenija s svojimi viri zelo težko primerljiva z drugimi državami.

3 REZULTATI

Izvedba primerjalne analize je nujna za ustrezno primerjavo in vrednotenje vloge subjektov v Republiki Sloveniji na področju zoperstavljanja terorizmu. V ta okvir primerjave spada predvsem vloga Slovenske vojske pri preprečevanju groženj terorizma, zato bosta tudi primerjalna analiza in podrobno opredeljevanje vloge subjektov usmerjena na obrambno področje.

Države imajo različne zgodovinske izkušnje in načine vključevanja oboroženih sil na področje zoperstavljanja terorizmu ter ne nazadnje različne obrambne in varnostne strategije ter ustroj nacionalnovarnostnih sistemov. V osnovi lahko najdemo vlogo oboroženih sil v procesih zoperstavljanja terorizmu na področjih, kot so zavarovanje kritične infrastrukture, zavarovanje mej, transportnih zmogljivosti, notranjih protiterorističnih ukrepov, zavarovanje pred katastrofalnimi grožnjami (orožje za množično uničevanje) in civilno-vojaško sodelovanje. To sodelovanje pa v grobem obsega vojaško pomoč notranjim organom, kot sta policija in civilna zaščita, pri obvladovanju kritičnih razmer.

V nadzornih mehanizmih civilne družbe nad oboroženimi silami zakonske in doktrinarne podlage ponujajo temeljni okvir, ki ga morajo upoštevati oborožene sile pri razvoju in izvajanju aktivnosti, med drugim tudi na področju zoperstavljanja terorizmu. Omenjeni pregled nam bo služil za poglobljen vpogled v primerjavo vloge in pristojnosti, ki jih Republika Slovenija glede nadzornih mehanizmov civilno-vojaškega razmerja namenja Slovenski vojski.

3.1 Analiza temeljnih strateških obrambno-vojaških dokumentov Republike Slovenije in opredeljevanje vloge Slovenske vojske na področju zoperstavljanja terorizmu

Razvoj zmogljivosti obrambnega sistema bo konceptualno, organizacijsko in po obsegu usklajen ter prilagojen potrebam odzivanja na vojaške in nevojaške vire ogrožanja nacionalne varnosti ter uresničevanja njenih sprejetih mednarodnih obveznosti. Poudarek bo na zagotavljanju ključnih zmogljivosti, pripravljenosti in uporabnosti sil Slovenske vojske, hkrati pa bomo za sodelovanje v mednarodnih operacijah in na misijah na kriznih žariščih spodbujali in podpirali tudi oblikovanje ustreznih nevojaških nacionalnih zmogljivosti. (Strateški pregled

obrambnega resorja, 2009, str. 9). Identične zahteve in vprašanja so postavljeni pred razvoj Slovenske vojske, ki je v intenzivnem procesu reorganizacije ter prilagoditve svoje strukture in zmogljivosti novim izzivom ter grožnjam. Za pravilno razumevanje in možnost primerjalnega pregleda pristojnosti Slovenske vojske na področju zoperstavljanja terorizmu je treba opraviti podroben pregled obrambno-vojaških strateških dokumentov. V teh dokumentih bomo posebno pozornost namenili analizi tistih vsebin, ki omogočajo pravno podlago za delovanje in razvoj Slovenske vojske na omenjenem področju. V analizo so bili poleg dokumentov, kot so Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije, Resolucija o dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske³, Zakon o izvajanju temeljnih razvojnih programov Slovenske vojske v letih 2008–2015, Zakon o obrambi, Zakon o službi v Slovenski vojski in Vojaška doktrina, vključeni še operativni razvojni dokumenti, kot so Strateški pregled obrambnega resorja 2009 z vizijo razvoja do leta 2025, Srednjeročna obrambna programa 2005–2010 in 2007–2012 ter Uredba o načinu izvajanja nadzora zračnega prostora.

Analiza nam bo omogočila ustrezno primerjavo z dokumenti drugih primerjalnih držav zveze Nato in njihovih partneric. V pregledu zakonskih predpisov želimo ugotoviti, koliko so dani okviri razvoja in opremljanja Slovenske vojske za delovanje na področju zoperstavljanja terorizmu. Podatki o stanju na področju zakonskih podlag nam omogočajo tudi ocenitev stanja v razmerju do pripravljenosti političnih struktur v Republiki Sloveniji, da Slovensko vojsko prepoznajo kot pomemben dejavnik na področju zoperstavljanja terorizmu.

V nadaljevanju si podrobno pogledjmo analizo zgoraj navedenih dokumentov oziroma tistih delov, ki opredeljujejo Slovensko vojsko v povezavi s procesi zoperstavljanja terorizmu.

Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije⁴ za enega izmed osnovnih interesov opredeljuje, da bo prvine nacionalnovarnostnega sistema povezala v učinkovit sistem kriznega upravljanja, ki bo sposoben delovati v varnostnih prizadevanjih naše države in mednarodne skupnosti pri reševanju sodobnih večplastnih kriz. V širšem varnostnem okolju se zaznava povečanje nevojaških tveganj in virov ogrožanja. Terorizem je opredeljen kot resna grožnja varnostnim interesom Republike Slovenije. Na področju vojaške obrambe resolucija opredeljuje, da si bo Republika Slovenija prizadevala doseči ustrezno pripravljenost, ki med drugim vključuje primerno usposobljenost in opremljenost Slovenske vojske. V tem kontekstu je poleg zoperstavljanja vojaškim virom jasno navedeno tudi zoperstavljanje nevojaškim virom ogrožanja, med katere spada tudi terorizem. Pomembno dejstvo je tudi usmeritev, da si mora obrambna politika zagotavljati usklajeno delovanje z drugimi dejavnostmi nacionalnovarnostnega sistema. Kot glavne naloge

³ V okviru omenjene resolucije je bila ta obravnavana že v luči novega pripravljene predloga z naslovom *Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2025 – predlog za obravnavo*.

⁴ *Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije, Uradni list RS, št. 27/2010.*

Slovenske vojske so poleg preprečevanja agresije na državo opredeljene tudi pomoč drugim organom, predvsem na področju zaščite in reševanja ob naravnih in drugih nesrečah⁵ ter izvajanje drugih nalog skladno z zakoni.⁶

Resolucija o dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske⁷ v opisu groženj, ki vplivajo na obrambni sistem, eksplicitno navaja pojave asimetričnih groženj, med katere spada tudi terorizem s svojimi pojavnimi oblikami. Dokument v delu, v katerem opredeljuje namen, poslanstvo in naloge Slovenske vojske, jasno opredeljuje tudi nalogo kriznega odzivanja v okviru vojaškega prispevanja k mednarodnemu miru (preventivna diplomacija, preprečevanje konfliktov, ohranjanje ter vzdrževanje miru, humanitarna pomoč, pomoč pri izvajanju humanitarne pomoči) ter boj proti mednarodnemu terorizmu.⁸ V delu, kjer dokument opredeljuje podporo in pomoč Slovenske vojske drugim organom, je navedeno, da s policijo sodeluje na področju preprečevanja in boja proti terorizmu.⁹ V nadaljevanju dokument opredeljuje razvojne usmeritve do leta 2015, v katere so vključene struktura SV, doktrina delovanja SV, razvojni cilji in strategija doseganja ključnih zmogljivosti SV ter program nabav opreme in infrastrukture. Vsi ti ukrepi izgrajujejo zmogljivosti Slovenske vojske tudi na področjih, ki so neposredno povezani z izvajanjem aktivnosti zoperstavljanja terorizmu. V novi resoluciji, ki je v postopku sprejema, pa lahko prednostne naloge izvajanja aktivnosti Slovenske vojske na področju zoperstavljanja terorizmu najdemo v okviru najpomembnejših nalog, ki opredeljujejo prispevek k nacionalni varnosti Republike Slovenije z aktivnim in verodostojnim delovanjem v sistemu kolektivne obrambe in varnosti, okrepljenim delovanjem Slovenske vojske v mednarodnih operacijah in na misijah ter po potrebi s sodelovanjem v sistemu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami ter s podporo drugim državnim organom in organizacijam pri odzivanju na sodobne vire ogrožanja skladno z nacionalnimi interesi, sprejetimi zavezami, razpoložljivimi viri in načeli celostnega pristopa.¹⁰

Zakon o izvajanju temeljnih razvojnih programov Slovenske vojske v letih 2008–2015¹¹ podrobneje določa izvedbo zahtevanih aktivnosti, ki so opredeljene v zgoraj navedeni resoluciji.

⁵ Med katere spada tudi odpravljanje posledic terorističnih napadov.

⁶ O podrobni opredelitvi glej Zakon o obrambi.

⁷ Resolucija o dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske, Uradni list RS, št. 89/2004.

⁸ Podrobno glej drugo alineo druge točke poglavja 3.1.

⁹ Podrobno glej drugo alineo tretje točke poglavja 3.1.

¹⁰ Prednostne naloge:

- doseganje in vzdrževanje načrtovane ravni pripravljenosti poveljstev in enot Slovenske vojske za delovanje;
- izpolnjevanje sprejetih zavez v sistemu kolektivne obrambe in varnosti, z namenom doseganja skupnih ciljev;
- postopno povečevanje vzdržljivosti in zahtevnosti sodelovanja Slovenske vojske v mednarodnih operacijah in na misijah;
- pri odzivanju na sodobne nevojaške vire ogrožanja na nacionalnem ozemlju prednostno podpirati sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami.

¹¹ Zakon o izvajanju temeljnih razvojnih programov Slovenske vojske v letih 2008–2015, Uradni list RS, št. 154/06.

Zakon o obrambi, posebno njegova novela iz leta 2004¹², predvideva, da se lahko v načrtih za uporabo vojske določijo pomembni energetski, transportni, proizvodni, telekomunikacijski in drugi podobni objekti ter sedeži organov oblasti na ravni države kot objekti, pomembni za obrambo države. Njihovo varovanje, vključno z zračnim prostorom nad temi objekti, obalo in pripadajočim akvatorijem pred temi objekti, izvaja tudi vojska skladno z načrti in po predhodni odobritvi vlade.

Slovenska vojska lahko sodeluje s policijo pri širšem varovanju državne meje v notranjosti državnega ozemlja skladno z načrti in po predhodni odločitvi vlade. Ti dve nalogi poleg že prej opredeljenih še podrobneje opredeljujeta možnost uporabe obo-roženih sil na področju zoperstavljanja terorizmu, samostojno ali v sodelovanju s civilnimi organi.

Zakon o službi v Slovenski vojski¹³ v nadaljevanju še podrobneje opredeljuje naloge Slovenske vojske, ki so zapisane v Zakonu o obrambi. V svojem 22. členu opredeljuje, da Slovenska vojska izvršuje obveznosti, ki jih je država sprejela v mednarodnih organizacijah oziroma z mednarodnimi pogodbami, med drugim tudi s sodelovanjem v dejavnostih za preprečevanje terorističnih in drugih pojavov ogrožanja stabilnosti in varnosti. Njena jasna vloga pri podpori drugim organom, tudi na področju zoperstavljanja nevojaškim grožnjam, je razvidna iz 23. in 24. člena, kjer v prvem daje podporo pri reševanju in zaščiti ob naravnih in drugih nesrečah, v 24. členu pa so opredeljene podpora policiji in njene druge naloge.

Vojaška doktrina ima v svoji sestavi posebno poglavje, ki opredeljuje boj proti terorizmu.¹⁴ V tem dokumentu so skladno z zakonsko podlago predvidena tri temeljna področja delovanja Slovenske vojske, in sicer sodelovanje pri uresničevanju protiterorističnih ukrepov, protiterorističnega delovanja ter pri odpravljanju posledic terorističnega napada. Povzete so tudi naloge, ki jih Slovenski vojski nalaga Zakon o obrambi na področju varovanja kritične infrastrukture, zračnega prostora države in akvatorija.

Strateški pregled obrambe 2002/2003 z vizijo razvoja do leta 2015¹⁵ v oceni virov ogrožanja povzema Resolucijo o zasnovi nacionalne varnosti ter tako izpostavlja tudi terorizem kot obliko nevojaške in asimetrične grožnje. Na področju varnostne politike dokument opredeljuje jasne zaveze, da bo Republika Slovenija izvajala aktivno vključevanje v aktivnosti, ki jih predvidevajo mednarodne konvencije na področju zoperstavljanja terorizmu. Vlada bo sprejela vse potrebne aktivnosti, ki jih na področju boja proti terorizmu izvajata EU in Nato. V okviru nacionalne države se bo Ministrstvo za obrambo vključevalo v vse dejavnosti, ki potekajo na področju zoperstavljanja terorizmu. V okvir uresničenih nalog Slovenske vojske

¹² *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o obrambi, Uradni list RS št. 40/04.*

¹³ *Zakon o službi v Slovenski vojski, Uradni list RS, št. 68/2007.*

¹⁴ *Podrobno glej poglavje 12.2, str. 85.*

¹⁵ *Strateški pregled obrambe 2002/2003 z vizijo razvoja do leta 2015, številka dokumenta 802-00-15/2003-19, z dne 12. 03. 2004.*

pri preprečevanju agresije in vojaškega prispevka k mednarodnemu miru dokument predvideva tudi izvajanje boja proti mednarodnemu terorizmu. Tudi na področju opredelitve nalog pomoči drugim državnim organom je v okviru uresničenih nalog podrobno opredeljeno sodelovanje pri preprečevanju in boju proti terorizmu. Te ugotovitve se naprej zrcalijo v dokumentu z naslovom *Strateški pregled obrambnega resorja 2009*.

Srednjeročna obrambna programa 2005–2010¹⁶ in 2007–2012¹⁷ pomenita operacionalizacijo zahtev, ki so na področju razvoja Slovenske vojske predvidene v Resoluciji o dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske. Čeprav dokumenta ne opredeljujeta aktivnosti na področju zoperstavljanja terorizmu, je iz duha dokumentov mogoče razbrati, da se velika večina zmogljivosti gradi na področjih, ki se posredno in neposredno uporabljajo v ta namen. Posebej velja izpostaviti podrobno opredelitev organizacije in vzpostavitve operativnih zmogljivosti Slovenske vojske, opredelitev nalog in zmogljivosti na področju varovanja kritične infrastrukture in kriznega upravljanja ter ne nazadnje vzpostavljanje ustrezne obveščevalno-varnostne strukture obrambnega sistema, katerega pomemben del bi morala biti tudi Slovenska vojska s svojimi organizacijskimi deli. V programih so podrobno opredeljene zmogljivosti, ki jih Slovenska vojska gradi z nakupom oborožitvenih in drugih sistemov ter opreme, ki se neposredno uporablja tudi za opravljanje nalog zoperstavljanja terorizmu. To so pomembni dokumenti, ki za petletno obdobje podrobno načrtujejo izvajanje ključnih aktivnosti vzpostavitve obrambnega sistema in s tem tudi oboroženih sil.

Uredba o načinu izvajanja nadzora zračnega prostora¹⁸ ureja naloge in postopke civilnih in vojaških organov ter služb za nadzor zračnega prostora, medsebojno izmenjavo podatkov ter postopke in ukrepe v primeru kršitev zračnega prostora. Upošteva tudi vključitev Slovenije v integriran sistem zračne obrambe zavezništva po vstopu v Nato. Nadzor zračnega prostora izvajajo vojaške enote in službe z vojaškimi radarskimi in drugimi nadzornimi sredstvi kot sestavni del stalne pripravljenosti Slovenske vojske. Ta uredba se smiselno uporablja tudi za prestrežanje in spremljanje zrakoplovov v sili, ki zaprosijo za pomoč, če predpisi o iskanju in reševanju zrakoplovov ne določajo drugače. Z gotovostjo lahko rečemo, da je na področju zoperstavljanja terorizmu to temeljna bojna naloga Slovenske vojske, ki jo lahko umeščamo tako v obrambo države kakor tudi v zagotavljanje notranje varnosti.

Iz analize strateških obrambno-vojaških dokumentov lahko razberemo, da je zakonska podlaga za delovanje in razvoj Slovenske vojske razmeroma podrobno opredeljena. Ti dokumenti so razmeroma ustrezno prilagojeni novim razmeram in potrebam. V manjkajočih delih pa je v strateških razvojnih dokumentih uporaba smiselno oziroma perspektivno naravnana. Zagotavljanje finančnih sredstev za

¹⁶ *Srednjeročni obrambni program 2005–2010, MO RS, šifra 802-00-1/2004-69, z dne 22. 6. 2005.*

¹⁷ *Srednjeročni obrambni program 2007–2012, MO RS šifra 803-2/2006-58, z dne 27. 11. 2006.*

¹⁸ *Uredba o načinu izvajanja nadzora zračnega prostora, Uradni list RS, št. 29/2004.*

vzpostavitev zmogljivosti v Slovenski vojski, ki so tesno povezane z zoperstavljanjem terorizmu, je zakonsko opredeljeno in podrobno razčlenjeno v dolgoročnih srednjeročnih programih razvoja in opremljanja Slovenske vojske. V celotnem mozaiku pravnih določil sicer manjka nekaj manjših delov, ki so potrebni za celovito opredelitev področja, naj omenim samo Obrambno strategijo, ki nastaja, in Resolucijo o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2025, ki je v postopku sprejema. Ne glede na to lahko zaključimo, da ima Slovenska vojska za svoje delovanje na področju zoperstavljanja terorizmu zadostno podlago, ki ji omogoča izvajanje ustreznih aktivnosti samostojno in v okviru sodelovanja z drugimi organi. V tem okviru izvajanja primerjave z državami zveze Nato lahko ocenimo, da gre na področju pravno-strateške opredelitve vloge oboroženih sil za precej primerljiv sistem, ki ima sicer nekatere pomanjkljivosti, ki bi jih predvsem lahko strnili v dejstvo, da je podlaga za delovanje zelo razpršena in v določenih delih tudi ne dovolj domišljena. Te pomanjkljivosti so omejene na področje opredelitve sodelovanja med ustreznimi strukturami in učinkovitosti njihovega usklajevanja.

4 RAZPRAVA

V večini razvitih držav poteka znanstveno-strokovna razprava o novi vlogi in nalogah oboroženih sil. Vse bolj je verjetno, da bodo oborožene sile zapletene v reševanje različnih konfliktov, med katerimi je tudi terorizem (Toffler, 1995, str. 36). Boene (1994, str. 6) nove naloge oboroženih sil ne obravnava kot pojav *sui generis*, temveč samo kot razširjen spekter vojaških operacij. Zavedati se je treba, da je v zgodovini mogoče najti različna obdobja, ko je potekalo iskanje novih dodatnih nalog za oborožene sile. To se predvsem dogaja v obdobjih razmeroma majhne verjetnosti vojaških spopadov in vojaške ogroženosti, v katerih ni pravih vzrokov za izpolnjevanje osnovnega poslanstva oboroženih sil (odvrčanje in izvajanje oboroženega boja) (podrobno glej Kotnik, 2002, str. 163). S temi dejanji oborožene sile iščejo ustrezno legitimnost ali vsaj občutek koristnosti. Z opredeljenimi ocenami se lahko delno strinjamo, poudariti pa je na drugi strani treba, da mora biti civilna družba zainteresirana, da se vsi potenciali, ki jih imajo oborožene sile, čim bolj izkoristijo za zoperstavljanje grožnjam, ki trenutno ogrožajo nacionalno varnost države. V tem kontekstu lahko razumemo potrebo, da se oborožene sile dejavneje vključijo na področje zoperstavljanja terorizmu. Nekateri avtorji (Garb, 1993, str. 56; Jelušič, 1992, str. 73) navajajo, da vojska izgublja vlogo, ki ji daje v družbi največjo legitimnost, in da vojska potrebuje aktiven zunanji videz. Zaznavanje civilne družbe je po potrebi delovanje oboroženih sil na področju zoperstavljanja terorizmu odvisno od veliko dejavnikov, med katerimi bi lahko opredelili velikost teroristične grožnje, sposobnost oboroženih sil za izvajanje takih aktivnosti, zaznavanje vloge oboroženih sil, tradicijo in druge sociološke dejavnike. Nikakor ne smemo zanemariti napetosti in konfliktov, ki jih prinaša nova vloga oboroženih sil v organizaciji. Vsi naštetih dejavniki vplivajo na uspešnost delovanja oboroženih sil in njihovega povezovanja v celoten sistem nacionalnovarnostnega sistema. V večini držav je že do zdaj sistem temeljil na procesih, v katerih so imele

oborožene sile vlogo dajanja pomoči civilnim institucijam na različnih področjih zagotavljanja varnosti. Kljub temu se je treba zavedati, da so bili pripadniki obo-roženih sil do zdaj usposobljeni za opravljanje nalog, ki so bile različne od tistih, ki se pojavljajo na področju zagotavljanja notranje varnosti držav. Bistvene razlike se pojavljajo pri uporabi sile, saj so pripadniki organov za notranje zadeve uspo-sobljeni za uporabo sile kot skrajnega prisilnega sredstva, na drugi strani pa vojaki silo uporabljajo kot prednostno sredstvo svojega delovanja. V kontekstu teh želj po uporabi oboroženih sil pri nalogah zagotavljanja notranje varnosti prihaja tudi do upravičenih pomislekov ustreznega nadzora civilne družbe nad delovanjem vojske.

Že narava naglega razvoja ilustrira, kako procesi globalizacije simultano preobli-kujejo ranljivost nacionalnih držav na delovanje subjektov, ki so politično moti-virani za uporabo nasilja, in po drugi strani jasno prikazujejo omejitve teh naci-onalnih sistemov pri njihovih zmogljivostih za učinkovite odgovore na take vrste groženj. Paradoksalen rezultat teh ugotovitev je pojavljanje procesov globalizacije na področju zagotavljanja varnosti, namesto da bi zagotovili varnost globalizacije in njenih pozitivnih pridobitev (Spence, 2007, str. 417).

Zelo pomembno je zavedanje, da lahko demokratičen odnos med civilno strukturo in vojsko poleg militarizacije družbe poruši tudi prevelika stopnja nadzora politične oblasti nad oboroženimi silami. V tem primeru politične odločitve segajo preglo-boko v vojaško organizacijo, kar pomeni, da prevladajo na ravneh, ko bi se morale sprejemati izključno strokovne odločitve. Legalno in legitimno je, da politična oblast postavlja najvišje vojaške poveljnike, na primer načelnika generalštaba, vendar se v teh primerih vedno pojavlja vprašanje pravičnega razmerja med politično zaneslji-vostjo in profesionalnimi ter strokovnimi kompetencami takih oseb. Zgodovinske izkušnje nam jasno kažejo, da lahko preveliko poseganje civilnih oblasti v vojaška kadrovska vprašanja in vstopanje vojakov v visoke strukture vladajoče politike pov-zročita funkcionalno spreminjanje vojske kot institucije obrambe pred zunanjim so-vražnikom v institucijo podpore aktualne oblasti.

Z metodološkim pristopom smo presodili, da je nadzor parlamenta, predsednika republike in drugih zunanjih inštitucij nad Slovensko vojsko v svoji organizacijski, konceptualni, pravni in vsebinski obliki ustrezen in primerljiv s prakso v evropskih državah. Čeprav smo v analizi sej odbora za obrambo ugotovili, da od leta 2001 niti na eni seji niso obravnavali točke, ki bi bila povezana z vlogo Slovenske vojske na področju procesov zoperstavljanja terorizmu, lahko ugotovimo, da je ta proces potekal pri obravnavi drugih vprašanj. Vse zakonske in podzakonske predpise, v katerih se je opredeljevala vloga Slovenske vojske tudi na področju zoperstavljanja terorizmu, so obravnavali v parlamentarnih odborih, ki bi ob nestrinjanju s spre-minjanjem vloge Slovenske vojske posredovali zadržke ali dali drugačne predloge. Tega v konkretni analizi ni bilo. V procesu nadzora nad delovanjem Slovenske vojske so možnosti za izboljšanje, in sicer predvsem pri jasni opredelitvi vloge in pristojnosti predsednika Republike Slovenije kot vrhovnega poveljnika oboroženih sil in na drugi strani v parlamentarnem procesu nadzora, v katerem bi s strokovno

pomočjo poslanci, ki so člani odbora za obrambo in drugih delovnih teles nadzora, laže in bolj konsistentno izvajali nadzor nad delovanjem Slovenske vojske.

Sklep Avtor se zaveda dejstva, da so se spremembe v družbenih procesih po letu 1991 pokazale tudi v spremenjenem zaznavanju razmerja nadzora nad oboroženimi silami. Odsotnost civilnega nadzora, ki smo ji bili priča v nekdanji državi, je strahove o ustreznosti nadzora v novi slovenski državi prignala v nerazumne okvire. Opredelitev pravega razmerja med temi skrajnostmi je umetnost, ki jo je težko doseči. To razmerje pa lahko zelo hitro porušijo nekateri procesi ali dogodki, ki se pojavljajo v svetu in so odraz spremenjenih družbenih razmerij in napetosti. Pravilnega odziva na take dogodke je sposobna le družba, ki temelji na razvitih demokratičnih procesih. Pomembno je, da je nadzor raznovrsten in mora vključevati vse subjekte varnostnega sistema, vendar jim mora na drugi strani omogočati normalno zagotavljanje vseh vzvodov za učinkovito delovanje. Slovenska civilna družba namreč ne potrebuje neučinkovite vojske, temveč vojsko, ki se bo sposobna zoperstavljati vsem oblikam groženj, ki bi lahko ogrožale normalno delovanje Republike Slovenije. Ni treba razširiti nadzornih mehanizmov, temveč podrobno opredeliti sedanje, ki pa morajo zagotavljati ustrezno delovanje Slovenske vojske.

Oborožene sile so postale v okviru nacionalnovarnostnega sistema eden izmed pomembnih dejavnikov v procesih zoperstavljanja terorizmu in tako tudi pomemben del zagotavljanja mednarodne varnosti. Njihova vloga se kaže tako na področju represivnih strategij zoperstavljanja terorizmu kakor tudi na področju preventivnih dejavnosti, ki potekajo, da bi se odpravili vzroki za nastanek terorizma. Trenutna vloga, zakonska podlaga in pristojnosti v okviru nacionalnovarnostnega sistema Slovenski vojski le delno omogočajo učinkovito delovanje na področju zoperstavljanja terorizmu. Urejenega in učinkovitega sistema zoperstavljanja terorizmu v okviru nacionalnovarnostnega sistema Slovenije ni mogoče zagotoviti brez vključenosti Slovenske vojske, zato bi bilo treba opraviti pravočasne in kakovostne predpriprave dejavnikov, kot so zakonska podlaga, podpora vladajočih političnih struktur, vzpostavitev ustreznega sistema pretoka informacij, izvedba notranjeorganizacijskih ukrepov ter zagotovitev sodelovanja vseh subjektov, zadolženih za zoperstavljanje terorizmu, in ustreznih kadrovskih ter finančnih potencialov. Večina izmed zgoraj naštetih dejavnikov močno opredeljuje medsebojna razmerja v civilno-vojaških odnosih ter neposredno ali posredno vpliva na nadzorne procese civilne družbe nad oboroženimi silami.

Nedorečenost določb zakonskih in podzakonskih aktov lahko otežuje vzpostavitev ustreznega sistema zoperstavljanja terorizmu znotraj Slovenske vojske. Stalnica v procesu uresničevanja zakonskih predpisov in pri vzpostavljanju ustreznega sistema zoperstavljanja terorizmu je tudi nedorečenost pristojnosti najpomembnejših subjektov na tem področju¹⁹, še pomembnejša pomanjkljivost pa sta neustrezno

¹⁹ Pri nedorečenosti pristojnosti gre predvsem za mejna področja, kjer imata dva ali več organov zelo podobne naloge in pristojnosti, ter na drugi strani za mejna področja, ki kot sive lise ostajajo neobdelana ter slabijo celoten sistem zoperstavljanja terorizmu v Republiki Sloveniji.

usklajevanje in izmenjava podatkov med organi ter njihovo strokovno vodenje na nacionalni ravni. Iz tega izhajata tudi ne dovolj opredeljena vloga Slovenske vojske na področju zoperstavljanja terorizmu in neizkoristek vseh sredstev, ki jih ta poseduje. Njihova racionalna uporaba bi na nacionalni ravni v Sloveniji zagotavljala večje možnosti učinkovitega zoperstavljanja grožnji, kot je terorizem.

Literatura

1. *Bebler, Anton, ur. (1997): Civil Military Relations in Post-Communist States. Westport: Praeger.*
2. *Bebler, Anton, ur. (2005): Sodobno vojaštvo in družba. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.*
3. *BMVg – Current deployments of the German Armed Forces* dostopno na <http://eng.bmvg.de/bundeswehr/buendnisverteidigung/einsatzzahlen.php> (22. 4. 2010).
4. *Boene, B. (1994). The Swedish Military in International Perspective. Karlstad, Swedish National Defence College.*
5. *Borchert, Heiko (2006): Homeland Security and Transformation. V Brimmer Esther (ed.) Transforming Homeland Security – US and European Approaches, str. 3–22. Washington: Center for Transatlantic Relations.*
6. *Boëne, Bernard (2001): Western Type Civil-Military Relations Revised in Military. V Eyan Ben-Ari in Rosenhek Zeev (ed.) State and Society in Israel, str. 43–80. New Brunswick and London: Transaction Publishers.*
7. *Čaleta, D. (2007). Vloga oboroženih sil na področju zoperstavljanja terorizmu v luči dilem civilno-vojaških razmerij. Teorija in praksa, 44(5), 568–593.*
8. *Dalgaard-Nielsen, Anja (2006): Structures and Cultures-Civil Military Cooperation in Homeland Security. V Brimmer Esther (ed.) Transforming Homeland Security – US and European Approches, str. 95–114. Washington: Center for Transatlantic Relations.*
9. *Dandeker, Christoper (2003): The Implications of the Terrorist Attack on September 11 th 2001 for the Relationship between Military and Society. V Vlachova Marie in Caparini Marina, Military-Society Relations in the Countries of Transformation, str. 23–45. Belgrade: CCMR and DCAF.*
10. *Dandeker, Christopher (2005): The Military and Society after September 11 th 2001. V Bebler Anton (ur.) Sodobno vojaštvo in družba, str. 313–322. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.*
11. *Everts, Philip (2002) Democracy and Military Force. Palgrave: Basingstoke.*
12. *Fluri, P., in Johansson A.B. (2003) Parliamentary Oversight of the Security Sector: Principles, Mechanisms and Practices. Geneva: Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces.*
13. *Föhrenbach, Gerd (2006): Transatlantic Homeland Security and the Challenge of Diverging Risk Perceptions. V Brimmer Esther (ed.) Transforming Homeland Security – US and European Approches, str. 43–58. Washington: Center for Transatlantic Relations.*
14. *Furlan, Branimir in drugi (2006): Vojaška doktrina. Ljubljana: PDRIU.*
15. *Gärtner, Heinz, Cuthbertson, M. Ian (2005) European Security and Transatlantic Relations After 9/11 and the Iraq War. New York: Palgrave Macmillian.*
16. *Grizold, Anton (2005): Slovenija v spremenjenem varnostnem okolju. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.*
17. *Grizold, Anton ur. (1998): Perspektive sodobne varnosti. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.*
18. *Hamilton, S. Daniel (2006): Transforming Homeland Security – A Road Map for the Transatlantic Alliance. V Brimmer Esther (ed.) Transforming Homeland Security – US and European Approches, str. 11–19. Washington: Center for Transatlantic Relations.*

19. Hyde-Price, Adrian (2005): *The European Contour: Power and Authority in Europe's Society of States*. V Gärtner, Heinz, Cuthbertson, M. Ian (2005) *European Security and Transatlantic Relations After 9/11 and the Iraq War*, str: 167–182. New York: Palgrave Macmillian.
20. Huntington, P., Samuel (1995): *Reforming Civil-Military Relations*. V *Journal of Democracy* vol. 6., str: 9–17.
21. Jelušič, Ljubica (1997): *Legitimnost sodobnega vojaštva*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
22. Kotnik, Dvojmoč, Igor (2002): *Preoblikovanje oboroženih sil sodobnih evropskih držav*. Ljubljana: FDV.
23. Malešič, Marjan (2001): *Civilno-vojni odnosi u Sloveniji – problemi i perspektive*. V Hadžić Miroslav (ur.) *Demokratska kontrola vojske i policije u SR Jugoslaviji*, str. 229–251. Beograd: Centar za civilno-vojne odnose.
24. Malešič, Marjan (2002): *Problems in democratic control of the armed forces – 2 Slovenian cases. Blurring boundaries: the military and the new world (dis)order / ERGOMAS VIII. Biennial Conference, Portorose, Slovenia, September 18–22, 2002*. - Ljubljana: University of Ljubljana, 2002. – Str. 21.
25. Malešič, Marjan, Jelušič, Ljubica (2002): *Civil-military relations and democratic control of the armed forces in Slovenia*. Born, Hans, Caparini, Marina, Fluri, Philipp (ur.) *Security sector reform and democracy in transitional societies*, str. 141–147. Baden-Baden: Nomos.
26. Moskos, Charles, Williams, John, Segal, David (2000): *The Postmodern Military*. Oxford: Oxford University Press.
27. Moskos, Charles (2003): *Democratic Control of Armed Forces-Introduction*. V Callaghan Jean in Kernic Franz (ed.) *Armed Forces and International Security*, str. 5–13. New Brunswick and London: Transaction Publishers.
28. Moskos, Charles (2005): *The Postmodern Military*. V Bebler Anton (ur.) *Sodobno vojaštvo in družba*, str. 313–322. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
29. Prezelj, Iztok (2005): *Nacionalni sistem kriznega menedžmenta*. Ljubljana: FDV.
30. Silva, Patricio (2002): *The Soldier and the State in South America: Essays in Civil-Military Relations*. Palgrave: Basingstoke.
31. Spence, K. (2007). *Globalizing Security, Securing Globalization? Privatization, Commodification and the New Terrorist Threat*. V: Nikbay O. and Hancerli S. (ur.) *Understanding and Responding to the Terrorism Phenomenon: A Multi-Dimensional Perspective*, 417–430. Amsterdam, Berlin, Oxford, Tokyo, Washington, IOS Press and NATO Public Diplomacy Division.
32. *Srednjeročni obrambni program 2005–2010, MORS šifra 802-00-1/2004-69 z dne 22. 6. 2005*.
33. *Srednjeročni obrambni program 2007–2012, MORS šifra 803-2/2006-58 z dne 27. 11. 2006*.
34. *Strateški pregled obrambe 2002/2003 z vizijo razvoja do leta 2015, številka dokumenta 802-00-15/2003-19 z dne 12. 3. 2004*
35. *Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije, Uradni list RS, št. 27/2010*.
36. Toffler, A., Toffler, H. (1995). *War and Anti-War*. New York, Warner Books.
37. Vlachová, Marie (2003): *Democratic Control of Armed Forces*. V Callaghan Jean in Kernic Franz (ed.) *Armed Forces and International Security*, str: 199–208. New Brunswick and London: Transaction Publishers.
38. Wilkinson, Paul (2002): *Terrorism Versus Democracy*. London: Frank Cass.
39. *Zakon o izvajanju temeljnih razvojnih programov Slovenske vojske v letih 2008–2015, Uradni list RS, št. 154/06*.

40. *Zakon o obrambi, Uradni list RS, št. 82/94, 87/97, 13/98 (odl. US), 47/02, 67/02, 49/04.*
41. *Zakon o službi v Slovenski vojski, Ur. l. RS, št. 13/07.*
42. *Žabkar, Anton (2004): Marsova dediščina – Metode in smeri razvoja. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.*
43. *Žabkar, Anton (2005): Izzivi tretjega tisočletja in oborožene sile. V Bebler Anton (ur.) Sodobno vojaštvo in družba, str. 313–322. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.*